

ВАСИЛЬ ОРЛИК

ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ,
КРОПИВНИЦЬКИЙ

АНДРІЙ БОЙКО-ГАГАРІН

НАЦІОНАЛЬНИЙ МУЗЕЙ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ, КИЇВ

МОНЕТИ, ПЕРЕДАНІ З ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ІСТОРИЧНОГО МУЗЕЮ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА ДО ДЕРЖАВНОГО БАНКУ СРСР В 1933–1934 РР.

THE COINS TRANSFERRED FROM THE UKRAINIAN TARAS SHEVCHENKO
HISTORICAL MUSEUM TO THE STATE BANK OF THE USSR IN THE YEARS 1933–1934

КЛЮЧОВІ СЛОВА: Національний музей історії України; історія колекції нумізматики; Державний Банк СРСР; інвентарна книга; монетні скарби; нумізматична збірка Станіслава Августа Понятовського

KEYWORDS: National Museum of the History of Ukraine; the history of the numismatic collection; State Bank of the USSR; inventory book; coin hoards; numismatic collection of Stanislas Augustus Poniatowski

ABSTRACT: All the most valuable coins from the collection of the National Museum of the History of Ukraine from the years 1933 to 1934 were transferred to the Kiev Regional Office of the State Bank of the USSR for a temporary storage. Later, the numismatic valuables were returned to the museum, thus escaping the high risk of losing them to the Ukrainian history and culture by their destruction or transportation to the museums of Russia, following the common practices of the Soviet totalitarian regime. An investigation of the old inventory book of the museum (today the coins from the pre-Soviet collection are inventoried in the new books) unfolds the interesting facts from the history of the formation of the numismatic assemblage of this particular stock direction of the work.

Entries in the surveyed inventory book contain the information on the most valuable examples of the museum collection, showing the stories of its origin, detailed description, estimated cost, as well as some other markings that reflect the processes of the work on the collections.

This old inventory book is especially valuable for the researchers of the lost museum collections. A considerable share of the coins and medals that were temporarily transferred to the State Bank of the USSR, is closely linked to the common pages of the histories of Ukraine and Poland. The inventory book also

contains some other interesting facts from the history of the formation of the numismatic collection and about the movement of cultural property in the inter-museum space.

TRANSLATED BY THE AUTHORS

Фондова збірка Національного музею історії України (далі – НМІУ) нараховує більше 1 мільйона одиниць зберігання, серед яких сектором нумізматики, фалеристики, медальєрики та боністики зберігається і вивчається близько 120 тис. пам'яток: монет, настільних медалей, паперових грошей, цінних паперів, печаток, торгового інвентарю, жетонів та багато іншого. Сьогодні колекція нумізматики НМІУ є найбільшою в Україні, чисельно переважаючи зібрання Одеського археологічного (далі – ОАМ) та Львівського історичного музеїв, колекції яких менш кількісні, але також мають вагому історичну та культурну цінність для нашої Держави.

Історія формування нумізматичної колекції НМІУ досліджувалась Раїсою Яушевою-Омельянчик¹, Борисом Гарбузом спільно з Наталією Стрижаковою², Мартою Мецлевською³, Анатолієм Коцуром⁴, а також Зінаїдою Зразюк⁵. Цікавим у фокусі вивчення процесу формування нумізматичного зібрання НМІУ є дослідження Іванни Гуржій та Людмили Деменко, що описує книги з нумізматики, що зберігаються у відділі Бібліотечних зібрань та історичних колекцій Інституту книгознавства Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського, які раніше належали науковій бібліотеці мюнц-кабінету Університету Св. Володимира⁶. Важливість використання такого виду історичного джерела як періодична преса у вивченні історії музейної справи в Україні в дорадянську добу, детально викладено Андрієм Бойко-Гагаріним⁷. Аналогічно деякі факти про історію нумізматичної колекції НМІУ ми також дізнались із сторінок дорадянських газет: так, в газеті «Київський Телеграф» 22 листопада 1862 року досить детально описано процес вивчення нумізматичної колекції Університету Св. Володимира у 1861–1862 роках хранителем мюнц-кабінету Яковом Волошинським⁸.

---

¹ Яушева-Омельянчик 1995, с. 174–189.

² Гарбуз, Стрижакова 1996, с. 21–30.

³ Мецлевская 2006, с. 154–160.

⁴ Коцур 2013, с. 96–98.

⁵ Зразюк 2018, с. 215–224; Зразюк 2017, с. 132–142; Зразюк 2003, с. 93–99.

⁶ Гуржій, Деменко 2018, с. 173–176.

⁷ Бойко-Гагарін 2016а, с. 134–145.

⁸ Исследование 1862, с. 569.

Праці вищезгаданих дослідників показують, що нумізматична збірка НМІУ від початку свого комплектування до сьогоденного стану пережила не одне потрясіння та не раз зазнавала втрат, переміщень та евакуацій, згодом повертаючись до музею, продовжуючи її вивчення та експонування. Значні виклики для музейних колекцій України містила більшовицька індустріалізація, яка принесла на українські землі голодомор та значні втрати предметів історичної та культурної спадщини, які продавалися за кордон. Головну увагу в цьому дослідженні ми приділили одному з цікавих та маловідомих періодів зберігання нумізматичної колекції – передачі до Київської обласної контори Держбанку СРСР (далі – КОКД).

Відповідно до директиви № 873/1 Народного Комісаріату Просвіти України від 27 листопада 1933 р. на зберігання до КОКД мали передаватися музейні цінності з дорогоцінних металів. Виконуючи дану постанову, «*Всеукраїнський історичний музей ім. Т.Г. Шевченка протягом 8 січня – 8 березня 1934 року передав на збереження до Київської обласної контори Держбанку всі музейні експонати з дорогоцінних металів, про що було складено 37 актів на 151 аркуші*»⁹. Період перебування нумізматичної колекції історичного музею в КОКД був одним із найризикованіших для цієї колекції, адже у будь-який момент за рішенням вищого партійного керівництва предмети колекції могли бути продані за кордон, переплавлені чи передані до центральних музейних зібрань СРСР у Москві чи Ленінграді, тобто втрачені назавжди. Практика передачі випадково знайдених археологічних цінностей, в тому числі й скарбів, відома ще за часів Російської імперії – так знайдений у садибі відомого лікаря та професора Університету Св. Володимира – Івана Сікорського в Києві (сьогодні – будинок по вул. Ярославів Вал, 15-Б) велетенський скарб дирхемів Арабського Халіфату та срібних прикрас також було передано до Державного Банку¹⁰.

Цінним джерелом у вивченні передачі нумізматичної колекції історичного музею до КОКД є інвентарна книга під назвою (мовою оригіналу) «*Каталог нумизматический (№№ 1-7764) Киевского исторического музея. Не позднее 26 февраля 1938 года*»¹¹ (далі – Каталог нумизматический), що містить перелік всіх переданих до сховища монет та сьогодні зберігається у фондосховищі сектору нумізматики, фалеристики, медальєрики та боністики як архівний примірник та важлива пам'ятка історії формування колекції (іл. 1). Дійсно, досліджена інвентарна книга повністю та детально відображає стан колекції на 1938 р., коли 26 лютого того ж року було внесено до неї останній запис.

⁹ Офіційна сторінка Музею історичних коштовностей – філії НМІУ. URL: http://miku.org.ua/filiali_miku_istorija.html (дата звернення 04.12.2018).

¹⁰ Бойко-Гагарин 2016б, с. 398–399.

¹¹ Архів НМІУ. Фонд. 1260. Опис. 1 доп. Справа. 12. 480 с.

Лл. 1. Каталог нумізматичний Київського історичного музею 1933–1938 рр.

Відомо, що поширеною практикою радянського режиму була не лише конфіскація культурних та історичних цінностей, відбір кращих зразків до музеїв Росії, а й переплавлення виробів із дорогоцінних металів на потреби розбудови економіки СРСР. Значний ризик гостро виникав щодо «ідеологічно хибних» матеріалів колекції, особливо пов'язані із національно-визвольними змаганнями поневолених радянською імперією народів.

Записи в дослідженій інвентарній книзі містять відомості про найбільш цінні зразки зібрання музею, відображаючи історію їх походження, детальний опис, вартісну оцінку, а також інші відмітки, що відображають процеси фондової роботи з колекцією. Проаналізувавши книгу, можна встановити, що над її заповненням працювало декілька співробітників нумізматичного відділу у різний час (адже різні блоки записів виконані різними почерками), при цьому прізвища та імена авторів записів не наведені.

На початку книги олівцем нанесено написи у вигляді списку (мовою оригіналу): «Каталог нумизматического собрания б. Киевского Городского Музея, переименованного затем в «Всеукраинский Исторический Музей».

«Все золотые монеты были по распоряжению советских властей изъяты в марте 1934 г. (есть соответствующие отметки в каталоге с подписью «Изъят») и переданы в Госбанк) – дальнейшая их участь неизвестна»¹².

¹² Каталог нумизматический 1938: б/н.

Першим блоком записів є перелік монет, що походять з колекції С. Бодилевського: монетно-вагові зливки гривні¹³, златник Володимира Великого (іл. 2–3) та інші золоті монети. Цікавим, на наш погляд, є те, що у записі, окрім грошової оцінки монет та покликань на найбільш повні на той час нумізматичні каталоги по монетах Давньої Русі, стоїть примітка «Оригінал»¹⁴.

До речі, саме дослідження та вивчення старих інвентарних книг НМІУ та ОАМ щодо зібрання монетно-вагових злиwkів гривень Давньої Русі дозволило встановити раніше втрачені свідчення про походження декількох злиwkів, колись знайдених у складі скарбів та розісланих Імператорською археологічною комісією до різних музейних установ та історичних товариств по всій Російській імперії¹⁵.

3	Златник в.кн. Кєвського Владимира Святославича	1	1000	-
3 ⁸	Зр. Палестині Особа сребренна в Кєвській	1	25	-
4	Сребренна (в. Сребренна) в. Владу- мира	1	150	-
	Зр. Палестині			

Іл. 2. Інвентарний запис щодо златника Володимира Великого

Іл. 3. Київське князівство, Володимир Великий. Златник м.д. Київ

¹³ Каталог нумизматический 1938, с. 1, 128.

¹⁴ Каталог нумизматический 1938, с. 1.

¹⁵ Бойко-Гагарин, Корпусова 2017, с. 120–132.

Переданими до КОКД виявились не лише найбільш значущі для української історії золоті монети, в тому числі статери Боспорського царства¹⁶, ауреси Римської імперії, а також й інші цінні та рідкісні золоті монети Московії та Російської імперії – нагородні золоті копійки та срібні монети: «сфінки з ознаками»¹⁷, рідкісні тимфи 1707 р. емісії Петра I (іл. 4)¹⁸, платинові монети номіналом 3, 6 та 12 рублів Миколи I (1825–1855)¹⁹ (іл. 5), а також єдині у музейному зібранні золоті 25 рублів Олександра II (1855–1881)²⁰ (іл. 6).

Місяць	Число	Номера по порядку	Описание предметовъ	Число предметовъ	Стоимость	
					Руб.	К.
			<u>Тимфи (тимфи)</u>			
лп	✓	459	1707 г. серебряная ора 14 к. Мон. № 882. Тимф № 6	1	15	-
	✓	460	1708 г. Мон. № 882 ^а Тимф № 5	1	5	-
	✓	461	Тимф, но без букв въ ора ора Мон. № 883. Тимф № 2	1	5	-

Іл. 4. Інвентарний запис щодо тимфів Петра I

Іл. 5. Російська імперія,
Микола I (1825–1855).
12 рублів 1832 р., м.д. Санкт-Петербург.
Інв. № AU-937

Іл. 6. Російська імперія,
Олександр II (1855–1881).
25 рублів 1876 р., м.д. Санкт-Петербург.
Інв. № AU-1031

¹⁶ Каталог нумизматический 1938, с. 165.

¹⁷ Каталог нумизматический 1938, с. 10.

¹⁸ Каталог нумизматический 1938, с. 18.

¹⁹ Каталог нумизматический 1938, с. 55.

²⁰ Каталог нумизматический 1938, с. 61.

До книги внесено не лише золоті монети, а й інші монети зібрання із дорогоцінних (срібло, платина) та недорогоцінних металів (мідь, бронза, інші), наведено перелік паперових асигнацій Російської імперії²¹ та Польщі²², а також цілісних скарбів з указанням місця знахідки, основних типів та кількості вказаних монет, супутні матеріали (прикраси, елементи одягу), а також скарбові ємності. Цікавою у плані скарбознавства є фіксація в інвентарній книзі й супутнього матеріалу монетно-речових скарбів: пояс, прикраси та власне сам горщик, у якому було заховано скарб²³. Підтримуючи позицію українського вченого Віктора Коцура щодо перспектив дослідження вітчизняного скарбознавства, зауважимо, що вмістилища монетних скарбів заслуговують на окрему та глибоку увагу в нумізматичних дослідженнях, так само, як і введення до наукового обігу скарбів із раніше не зафіксованими відмінностями від «класичних» або «еталонних» тезаврацій²⁴. Нині окремі складові частини скарбів, що не відносяться до монет, зберігаються в музеї та в інших різних групах зберігання.

У книзі наведено свідчення про скарб монет часів Сигізмунда III Вази (1587–1632), отриманий від Імператорської Археологічної комісії²⁵. Серед монет скарбу перераховані поширені для першої половини XVII століття монети: орти карбування монетарень у Бидгощі та Гданську, а також шостаки та троляки. Серед монет зазначено також «*тимф фальшивий*» з грошовою оцінкою його в 1 рубль. Але, враховуючи той факт, що перші польські 30-грошові монети, що отримали серед простого народу назву «тимфи», були виготовлені за часів правління Яна II Казимира (1648–1668)²⁶, що майже на півстоліття пізніше за час заховання записаного до інвентарної книги скарбу. Скоріше за все, в книзі допущено помилку, а монета зі складу скарбу є тогочасною підрубкою орта, що були відомі у знахідках XVII століття²⁷.

Привертає увагу запис про скарб золотих цехінів Венеції та срібних альбертгусталерів та зільбердукатів Об'єднаних Провінцій Нідерландів, знайдений у місті Отач (Атаки), Сорокського уїзду в Бессарабській губернії (сьогодні – Окницький район в Молдові) у 1902 році; скарб солідів мідних Яна II Казимира, знайдений в околицях села Боровиця Чигиринського повіту²⁸ (нині – Черкаська область).

²¹ Каталог нумизматический 1938, с. 172, 176.

²² Каталог нумизматический 1938, с. 237.

²³ Каталог нумизматический 1938, с. 253.

²⁴ Коцур 2017, с. 23–24.

²⁵ Каталог нумизматический 1938, с. 130.

²⁶ Шуст 2009, с. 139–142.

²⁷ Бойко-Гагарин 2017.

²⁸ Каталог нумизматический 1938, с. 170.

Цікавими є і окремі монетні знахідки, наприклад: 15 червня 1937 р. до колекції музею було передано денарій Римської імперії, карбований у 162 р. від імені імператора Луція Вера та литовський мідний шеляг 1666 р., знайдені робітниками під час робіт на валах Києво-Печерської фортеці²⁹.

Іл. 7. Річ Посполита. Золоті дукати з колекції Кременецького ліцею.

Ян II Казимир. Дукат 1650 р., м.д. Торунь. Інв. № AU-516;

Михайло Корибут. Дукат 1673 р., м.д. Гданськ. Інв. № AU-520;

Ян III Собеський. Дукат 1677 р., м.д. Гданськ. Інв. № AU-521;

Август III Саксонець. Дукат 1754 р., Інв. № AU-527

Не менш цікавими та цінними у сьогоднішній збірці НМІУ серед монет, що були передані на зберігання до КОКД, є нумизматичні пам'ятки, пов'язані з історією Польщі. Це золоті дукати Речі Посполитої, що колись були зібрані у колекції Кременецького ліцею (іл. 7), золота нагородна копійка та срібні монети Владислава Жигімонтовича (1610–1613), карбовані в часи його правління у Москві (іл. 8)³⁰, дукат 1831 р., карбований під час Польського повстання³¹, крупні золоті російсько-польські монети номіналом 50 злотих 1828 р.³², шостак 1813 р., карбований під час облоги Замостя³³. Окрім власне монет, привертають увагу й медалі, присвячені Польщі: «мала срібна медаль на пошану Польського

---

²⁹ Каталог нумизматический 1938, с. 252.

³⁰ Каталог нумизматический 1938, с. 10, 110, 128.

³¹ Каталог нумизматический 1938, с. 65.

³² Там само.

³³ Каталог нумизматический 1938, с. 66.

царства» 1815 р.³⁴, «мала золота медаль на відзначення першого польського сейму» 27 березня 1818 р.³⁵, срібна медаль до перебування у Польщі імператриці Марії Федорівни 1818 р.³⁶, мідний нагрудний знак «Ławnik» 1864 р. від селян царства Польського³⁷, медаль польського історичного товариства в Парижі на честь князя Адама Чарторийського у 1847 р.³⁸.

		<u>Корольов Польської Влади-</u> <u>слав Жигимонтович 1610-1632</u>			
✓	296	Золотас нагруднас <u>кочейка</u> у зр. <u>Тайшиса</u> №632	1	10	-
↓	287	Кочейка сребрна " №633	1	1	-
↓	288	Тархе, білий з графом " "	1	-	50
✓	1673	<u>Владислав Жигимонтович 1610-1632</u> 2 Спр. (срібні) <u>кочейки</u>	2	1	1

Іл. 8. Інвентарні записи щодо монет Владислава Жигимонтовича

На щастя, всі передані до Держбанку монети згодом були повернуті музею. Такий результат перебування монет у сховищі КОКД ми можемо впевнено назвати унікальним випадком, справжнім чудом, адже у гіршому випадку монети могли бути знищені або передані до провідних музеїв тодішнього СРСР – Державного історичного музею у Москві або Ермітажу у Санкт-Петербурзі (в часи описаних подій – Ленінграді).

У інвентарній книзі також містяться й інші цікаві факти з історії формування нумізматичної колекції та переміщення культурних цінностей у між-музейному просторі:

- передача монет із Вінницького обласного краєзнавчого музею (у 1936 р. передано різні монети Західної Європи XVI–XVII століття)³⁹;

³⁴ Каталог нумизматический 1938, с. 76.

³⁵ Там само.

³⁶ Там само.

³⁷ Каталог нумизматический 1938, с. 85.

³⁸ Каталог нумизматический 1938, с. 248.

³⁹ Каталог нумизматический 1938, с. 248.

- монет, придбаних у населення (наприклад, купівля у 1937 р. у громадянки Виноградської Н. А. тогочасної підробки тетрадрахми Антіоха VII Евергета)⁴⁰;
- монет, отриманих з Держбанку в пізніший період (21 березня 1937 р. з Держбанку отримано монету Речі Посполитої номіналом 6 грошів 1624 р. та флорін або 28 штюверів міста Ембден, карбованих за правління Фердинанда II з 1619 по 1637 р.)⁴¹;
- монет, переданих місцевими органами влади інших регіонів (21 березня 1937 р. секретарем Лубечського РПК Посашком надіслано листом срібний дирхем держави Саманідів, карбований він імені Насра II у Самарканді)⁴²;
- внутрішні переміщення монет у межах музею (передача відділу нумізматики срібляника Святополка Окаянного 23 лютого 1937 р. від відділу «Докласового суспільства», а також нехарактерна для українського грошового обігу шведська мідна монета-плата номіналом 8 даальдерів, передана до відділу нумізматики відділом «Феодалізму» музею, раніше отримана від Імператорської археологічної комісії зі складу скарбу, знайденого у 1901 р. у річці Двіна в ділянці порту в Ризі)⁴³.

Серед переданих Вінницьким обласним краєзнавчим музеєм монет можна помітити цікаву особливість: так, серед денаріїв королівства Угорщини всі монети карбовано в різні роки⁴⁴, що демонструє принцип їх відбору як колекції, що репрезентує широку різноманітність монет.

Цікавим, на наш погляд, є стовпчик із зазначенням вартості монет в інвентарі, при цьому унікальний (за комбінацією типу аверсу та реверсу серед відомих монет) златник київського князя Володимира Великого оцінений у книзі в 1000 рублів, а монетно-вагова гривня «Київського типу» у 10 рублів, так само золота нагородна копійка Владислава Жигімонтовича у 10 рублів, тимфи 1707 р. у 15 та 5 рублів, асигнації Російської імперії різних років друку по 1 рублю, платинові 12 рублів 1832 р. та золоті 25 рублів 1876 р. по 100 рублів, дукат Польського повстання 1831 р. у 25 рублів, 6 грошів, карбованих під час облоги Замостя, всього лише 3 рублі.

Підводячи підсумок викладеного вище дослідження, зазначимо, що всі найцінніші монети з колекції НМІУ були передані на тимчасове зберігання до КОКД у 1933–1934 рр. та пізніше були повернуті до музею, оминувши таким чином високий ризик їхньої втрати для української історії та культури –

---

⁴⁰ Каталог нумизматический 1938, с. 249.

⁴¹ Каталог нумизматический 1938, с. 251.

⁴² Там само.

⁴³ Каталог нумизматический 1938, с. 252.

⁴⁴ Каталог нумизматический 1938, с. 206–207.

знищення на потреби радянського тоталітарного режиму чи перевезення до музеїв Росії. Дослідження у фондах НМІУ інвентарної книги (сьогодні монети з дорадянської колекції інвентаризовано в нових книгах) розкриває цікаві факти з історії формування нумизматичного зібрання та особливостей фондового напрямку роботи Національного музею історії України, а особливо цінною ця книга є для дослідників утрачених музейних колекцій. Немала частка серед монет і медалей, які перебували у сховищі КОКД, тісно пов'язана із спільними сторінками історії України та Польщі.

БІБЛІОГРАФІЯ

ДЖЕРЕЛА

- Архів НМІУ. Фонд. 1260. Опис. 1 доп. Справа. 12. 480 с. «Каталог нумизматический (№№ 1–7764) Киевского исторического музея. Не позднее 26 февраля 1938 года. *Монеты ЦИМ УССР, переданные Госбанку <в Киеве?>, в 1934 году».
- Исследование 1862 – Исследование нумизматических коллекций и киевских курганов. Киевский Телеграф. № 90. четверг, 22 ноября. Киев, 1862. С. 569.
- Каталог нумизматический 1938 – Каталог нумизматический (№№ 1–7764) Киевского исторического музея. Не позднее 26 февраля 1938 года.

ЛІТЕРАТУРА

- Бойко-Гагарин, Корпусова 2017 – А. Бойко-Гагарин, И. Корпусова, *Монетно-вагові зливки гривні та їх тогочасні підробки з колекції Одеського археологічного музею*. Записки отдела нумизматики и торевтики Одесского археологического музея, № III, Одесса 2017, с. 120–132.
- Бойко-Гагарин 2017 – А.С. Бойко-Гагарин, *Фальшивомонетничество в Центральной и Восточной Европе в эпоху Средневековья и раннего Нового времени*. Киев: Украинская конфедерация журналистов, 2017, 560 с.
- Бойко-Гагарин 2016а – А.С. Бойко-Гагарин, *Дореволюційні газети як джерело вивчення історії музейної справи в Україні*. Краєзнавство. 2016. № 3/4 (96/97). Київ, с. 134–145.
- Бойко-Гагарин 2016б – А.С. Бойко-Гагарин, *Находки монет X–XII веков по материалам украинской дореволюционной газетной периодики*. III Международная нумизматическая конференция «Эпоха викингов в Восточной Европе в памятниках нумизматики VIII–XI вв.». 22–24 апреля 2016 года. Санкт-Петербург 2016, с. 398–399.

- Гарбуз, Стрижакова 1996 – Б. Гарбуз, Н. Стрижакова, *Польские монеты в Национальном музее Украины. Materiały z I Międzynarodowej Konferencji Numizmatycznej*. Białoruś, Litwa, Polska, Ukraina – wspólne dzieje pieniądza. Supraśl, 20–22.X.1994. Warszawa 1996, s. 21–30.
- Гуржій, Деменко 2018 – І. Гуржій, Л. Деменко, *Видання з нумізматики у відділі Бібліотечних зібрань та історичних колекцій Інституту книгознавства Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського*. Збірник тез доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні питання нумізматики в системі спеціальних галузей історичної науки». (21–22 червня 2018 р.). Меджибіж–Переяслав–Хмельницький–Кропивницький–Київ 2018, с. 173–176.
- Зразюк 2003 – З.А. Зразюк, *Из истории нумизматической коллекции Национального музея истории Украины*. «Історико-географічні дослідження в Україні». Число 6. Київ 2003, с. 93–99.
- Зразюк 2018 – З.О. Зразюк, *Донатива Яна Казимира та золоті медалі з колекції Віленського університету*. Науковий вісник Національного музею історії України. Випуск 3. Київ 2018, с. 215–224.
- Зразюк 2017 – З.О. Зразюк, *З історії нумізматичної колекції Церковно-Археологічного музею при Київській духовній академії*. Український нумізматичний щорічник. № 1. Київ 2017, с. 132–142.
- Коцур 2013 – А.П. Коцур, *Коллекция монет нумизматического кабинета Университета Святого Владимира в Киеве (1834–1854 гг.)*. «Деньги, Экономика и Общество». 16–19 мая 2013. Кошице 2013, с. 96–98.
- Коцур 2017 – В.П. Коцур, *Історіографія українського скарбознавства*. Український Нумізматичний Щорічник. № 1. Київ 2017, с. 23–24.
- Менцлевска 2006 – М. Менцлевска, *Нумизматическая коллекция польского короля Станислава Августа Понятовского по архивным источникам*. Труды Государственного Эрмитажа. Материалы и исследования отдела нумизматики. Санкт-Петербург 2006, с. 154–160.
- Шуст 2009 – Р.М. Шуст, *Нумізматики. Історія грошового обігу та монетної справи в Україні*. Навч.пос. 2-ге вид. Київ 2009, с. 139–142.
- Яужева-Омельянчик 1995 – Р.М. Яужева-Омельянчик, *Київський мінікabinet у 1844-1864 роках (А. Красовський – Я. Волошинський)*. До 100-річчя Національного музею історії України. Від першовитоків до сьогодення: із історії формування колекції музею. Київ 1995, с. 174–189.

ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ

Офіційна сторінка Музею історичних коштовностей – філії НМІУ. URL: http://miku.org.ua/filiali_miku_istorija.html (дата звернення 04.12.2018).